

Azad Ağdərənin yeni siması

Azərbaycan işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpasında da dünyaya nümunə göstərir. Üç onilliyi əhatə edən işğal dövründə təcavüzə məruz qalmış ərazilərdə erməni vandalları tərəfindən hər şey tar-mar edilib və talanıb. Postmüharibə dövründə isə qalib Azərbaycan işğalın ağır fəsadlarını aradan qaldırır, azadlığına qovuşan şəhər və kəndləri yenidən qurur. Artıq bu yerlərə həyat qaydır, göz önündə yeni bir Qarabağ formalaşır. Bu günlərdə Prezident İlham Əliyev işğaldan azad olunmuş ərazilərə növbəti səfəri çərçivəsində daha bir şəhərin - Ağdərənin Baş planı ilə tanış olub və Özünün dəyərli tövsiyələrini verib.

İşğal illərində əldən-ələ keçən Ağdərə

Ağdərə rayonu 8 avqust 1930-cu ildə təşkil edilib və 1923-cü ildə qeyri-qanuni yaradılmış keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin tərkibində olub. Eyniadlı rayon mərkəzi 1985-ci ildə şəhər statusu alıb. Ağdərə şəhəri bir çox ərazilərimiz kimi, Birinci Qarabağ müharibəsinin başlanğıcında erməni hərbiçilərinin nəzarəti altına keçib. 1992-ci ildə Silahlı Qüvvələrimizin hücumu nəticəsində iyulun 4-də erməni işğalçılarından azad edilib. Bundan sonra bir il boyunca şəhər ətrafındakı kəndlərdə və yüksəkliklərdə aramsız döyüşlər gedib. Lakin AXC-“Müsavat” iqtidarı Ağdərənin də müdafiəsini təşkil edə bilməyib. 1993-cü ildə Azərbaycanda 4 iyun Gəncə qiyamı baş verib. Qarabağ cəbhəsində döyüşün orduya rəhbərlik edən Surət Hüseynov mərkəzi hakimiyyətə qarşı qiyam edərək Bakıya doğru hücumu keçib. Onun rəhbərlik etdiyi ordu bölmələri ön xətdəki mövqelərini qoyaraq qiyama qoşulublar. Bundan xaincəsinə istifadə edən ermənilər 27 iyun 1993-cü ildə Ağdərə şəhərini yenidən işğal altına alıblar.

Qeyd edək ki, Ağdərə rayonu inzibati ərazi vahidi kimi 1992-ci ildə ləğv olunub və onun ərazisi Kəlbəcər, Tərtər və Ağdam rayonları arasında bölüşdürülüb.

Ermənilər 30 illik işğal illərində digər ərazilərimizdə olduğu kimi, Ağdərə rayonunda da bir sıra özbaşınalıqlara əl atıblar. Belə ki, tarixi yer adları dəyişdirilib. Həmçinin burada beynəlxalq konvensiyalara zidd olaraq qeyri-qanuni məskunlaşma aparılıb ki, bu da ən ağır müharibə cinayətlərindən

biri sayılır.

Ermənilər işğal dövründə Ağdərə rayonunun ərazisində də qanunsuz iqtisadi fəaliyyətlə məşğul olublar. İşğaladək rayonda 75059 hektar meşə sahələri var idi ki, bu da ərazinin 44 faizini təşkil edirdi. Ağdərə rayonunda, Tərtər çayı vadisində Şorq çınarı meşəliyi xüsusi olaraq qorunurdu. Ağdərə rayonu həmçinin faydalı qazıntı ehtiyatları ilə zəngin diyardır. Burada böyük qızıl və mis ehtiyatlarına malik Qızılbulaq yatağı var idi. Mehmana yatağında sənaye ehtiyatları 37,3 milyon ton dəyərləndirilən qurğuşun, 40,4 milyon ton olan sink resursları cəmləşmişdi. Rayonun ərazisində həmçinin ehtiyatları 100 milyon ton dəyərləndirilən Dəmirli mis yatağı, Can-yataq-Gülyataq qızıl yataqları vardı. Eyni zamanda, Ağdərə, Şorbuluq-I, Şorbuluq - II mişar daşı yataqları, Ağdərə gəc yatağı düşmənlərin əlinə keçdi.

İşğal olunmuş ərazilərimizin qızıl yataqları bir qayda olaraq ABŞ-nin, Kanadanın, İsveçrənin, Fransanın iş adamları tərəfindən talan olunub. Ağdərənin Mehmana mis yatağı xarici investorlara satılıb. 2011-ci ildə Ermənistanın Azərbaycanın işğal altındakı ərazilərində yeraltı təbii sərvətlərin talan edilməsinə dair daha bir planı açıqlanıb. Düşmənlər ölkənin o vaxtki energetika və təbii ehtiyatlar naziri Armen Movsisyan Ermənistan İctimai Televiziyasına verdiyi müsahibə-

Ağdərə şəhərində Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağını ucaltması son dərəcə qürurvericidir.

5 dekabr 2023-cü il tarixində Milli Məclisdə “Azərbaycan Respublikasının Ağdərə rayonunun yenidən yaradılması haqqında” qanun qəbul olunub. Qanuna əsasən, inzibati ərazi vahidi kimi 1992-ci ildə ləğv olunan, ərazisi Kəlbəcər, Tərtər və Ağdam rayonları arasında bölüşdürülən Ağdərə rayonu əvvəlki qaydada təşkil edilib. Yeni rayonun mərkəzinin 2023-cü il sentyabrın 19-20-də Azərbaycan Ordusunun keçirdiyi antiterror tədbirləri nəticəsində separatçılardan təmizlənən Ağdərə şəhərinin olması qərara alınıb. 27 dekabr 2023-cü il tarixində Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın Ağdərə rayonunun yaradılması haqqında Qanunu imzalayıb.

100-dən artıq yaşayış məntəqəsi, 12 şəhər üzrə quruculuq-bərpa işləri

Bu gün həmçinin Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş ərazilərdə reallaşdırdığı bərpa modelini fəxrərlə təqdim etmək mümkündür. Bu model dayanıqlılıq, ərazi reintegrasiyası və insanyönümlü inkişaf prinsiplərinə əsaslanır. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdakı şəhər və kənd icmaları üçün kompleks Baş planlar hazırlanıb və həyata keçirilir. Bu planlar sadəcə texniki sənədlər deyil - həyatların yenidən qurulması üçün yol xəritəsidir.

Artıq regionun ümumi planlaşdırılması başa çatıb. 13,6 min kvadratkilometr ərazini əhatə edən bu plan əsasında 1,1 milyon nəfərdən çox insanın doğma şəhər və kəndlərində məskunlaşması üçün yenidənqurma işləri icra olunur. Bütövlükdə, Ermənistanın işğal etdiyi və otuz il ərzində viran qoyduğu ərazilərimizdə 44 günlük Vətən müharibəsindəki Zəfərin ardınca innovativ yanaşmaların tətbiqi ilə həyatı yenidən canlandıran genişmiqyaslı quruculuq işləri, o cümlədən işğal illərində dağıdılmış şəhər və kəndlərin bərpası Azərbaycan dövlətinin memarlıq və şəhərsalmaya müfəssəl baxışını aydın nümayiş etdirir.

İkinci Qarabağ müharibəsi başa çatdıqdan sonra dünya memarlıq-inşaat təcrübəsində az rast gəlinən qısa bir müddətdə 100-dən artıq yaşayış məntəqəsi, o cümlədən 12 şəhər üzrə planlaşdırma sənədləri hazırlanıb və quruculuq işlərinə start verilib. Bu fakt Azərbaycanın məsuliyyətini və gücünü bütün dünyaya nümayiş etdirir.

Şəhərin məskunlaşma ərazisi 444 hektardan 522 hektara çatdırılacaq

Ağdərə şəhərinin təqdim olunan Baş planına əsasən şəhərin məskunlaşma ərazisi 444 hektardan 522 hektara çatdırılacaq. 20 illik perspektiv dövr üçün şəhər əhalisinin sayının 14 min nəfər olması proqnozlaşdırılır. Baş planın konseptual sxemində şəhər mərkəzi, fərdi və əzsıxlıqlı yaşayış sahələri, çoxfunksiyalı və ictimai-işgüzar zonalar daxildir. Bundan başqa, şəhərdə terras parkı, çayətrafı bulvar, aqroturizm, sənaye və logistika zonalarının yaradılması planlaşdırılır.

Baş planla yanaşı, Ağdərə şəhərinin birinci mərhələdə yenidən qurulacaq ərazisi üzrə müfəssəl həllər də hazırlanıb. Şəhərin mənzil fondunun 420 min kvadratkilometr olması, həmçinin 80 çarpayılıq xəstəxananın, 2520 şagird yerlik 5 məktəbin, 840 yerlik 5 uşaq bağçasının və peşə məktəbinin inşası planlaşdırılır. Birinci mərhələdə sahəsi 104 hektar olan şəhər mərkəzinin inkişaf etdirilməsi nəzərdə tutulur. 2030-cu ilədək şəhərdə 3590 nəfərin məskunlaşması mümkün olacaq. Burada yol və küçələrin uzunluğu 46,8 kilometr, velosiped zolaqlarının uzunluğu isə 10 kilometr təşkil edəcək. Layihə çərçivəsində ictimai və yaşayış binalarının memarlıq həlləri də işlənilib.